

УДК 343.132

Швидкова О. В.

*кандидат юридичних наук,
заступник завідувача кафедри
кримінального права та кримінального процесу
(Національна академія Служби безпеки України)*

ОБШУК ЯК СПОСІБ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 62 Конституції України вину особи має бути доведено в законному порядку, а обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом. Серед способів збирання доказів важливе значення відіграють слідчі (розшукові) дії. Дотримання встановленого законом порядку їх проведення є однією з умов виявлення та фіксації достовірних і допустимих фактичних даних про обставини, що підлягають доказуванню. Проте, чинне законодавство не завжди чітко визначає «правила поведінки» для уповноважених осіб, які здійснюють слідчі (розшукові) дії. Це призводить до неоднакового застосування норм Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) як органами досудового розслідування під час збирання доказів так і судом при вирішенні питання щодо допустимості доказів.

В контексті поставленої проблеми важливим завданням науки кримінального процесу є формування відповідних теоретичних положень інституту слідчих (розшукових) дій, виявлення недоліків у нормативно-

---

© Швидкова О.В., 2014

© Національний університет «Острозька академія», 2014

-
- Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

правовій регламентації цієї частини кримінальної процесуальної діяльності та розробка пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства.

Теоретичні та практичні проблеми проведення слідчих дій завжди були предметом уваги науковців-процесуалістів та криміналістів. Актуальні питання інституту слідчих дій розкриваються в роботах Ю. Аленіна, В. Бахіна, Ю. Білозерова, В. Зажицького, Н. Карпова, В. Кукліна, О. Ларіна, І. Лузгіна, Є. Лук'янчикова, В. Маляренка, О. Михайленка, М. Михеєнка, В. Нора, І. Петрухіна, Д. Письменного, О. Рижакова, С. Стахівського, М. Строговича, Л. Удалової, А. Черненка, С. Шейфера, В. Шепітька, М. Шумили та інших.

Проте, більшість наукових здобутків вітчизняних авторів в цій сфері знань отримані в результаті дослідження положень КПК України 1960 року та вивчення практики їх застосування. Чинний КПК України запровадив не просто новий термін «слідчі (розшукові) дії», але й встановив інший, у порівнянні із КПК України 1960 року, порядок їх проведення. Це вимагає переосмислення раніше сформованих наукових поглядів щодо поняття слідчих дій та розробки нових теоретичних положень щодо процесуальної форми слідчих (розшукових) дій.

Метою цієї наукової статті є дослідження процесуальної форми обшуку як одного зі способів збирання доказів. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*: 1) з'ясувати юридичні підстави проведення обшуку; 2) дослідити процесуальний порядок виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи.

І. Щодо юридичних підстав проведення обшуку. В наукових джерелах підстави проведення слідчих дій, як правило, поділяють на юридичні (формально-правові) та фактичні [1, с. 18; 2, с. 50; 3, с. 301-302; 4, с. 49].

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

Юридичні підстави складаються із сукупності «передбачених законом умов, що дають слідчому право виконувати ту чи іншу слідчу дію» [3, с. 301; 4, с. 49]. До них відносяться: 1) відповідні правові норми, що регламентують проведення слідчих (розшукових) дій; 2) наявність у суб'єкта кримінального процесу повноважень на здійснення кримінального провадження як в цілому, так і в частині слідчих (розшукових) дій [1, с. 20-22; 5, с. 104-105]; 3) процесуальний документ, в якому зафіксоване рішення про проведення слідчої (розшукової) дії.

Нормативно-правовою основою проведення обшуку є ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, ст. 30 Конституції України та ст. 13, ч. 7 ст. 223, ч. 8 ст. 191, ч. 3 ст. 208, ст.ст. 233-236, ч. 2 ст. 520, ст. 615 КПК України, які відповідно до засади законності застосовуються з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Загальною правовою підставою, яка надає відповідним суб'єктам кримінального процесу повноваження на проведення обшуку, слід вважати розпочате досудове розслідування. На це вказують положення ч. 3 ст. 214 КПК України, відповідно до яких забороняється здійснювати досудове розслідування до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Виключенням з цього правила є виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України. В такому випадку досудове розслідування розпочинається негайно, відомості про нього вносяться до ЄРДР при першій можливості, а капітан судна відповідно до ч. 2 ст. 520 КПК України уповноважений здійснювати обшук житла чи іншого володіння особи і особистий обшук без ухвали слідчого судді.

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

За загальним правилом, право проводити обшук мають суб'єкти кримінального процесу, які представляють сторону обвинувачення: слідчий та прокурор (ч. 1 ст. 236 КПК України). Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України. У конкретному кримінальному провадженні ці повноваження здійснюють слідчий або група слідчих, яких визначив керівник органу досудового розслідування на підставі ч. 2 ст. 39, ч. 1 ст. 214 КПК України. Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням має право в необхідних випадках особисто проводити слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному КПК України. У конкретному кримінальному провадженні ці повноваження здійснюють прокурор або група прокурорів, яких визначив керівник відповідного органу прокуратури на підставі ч. 1 ст. 37 КПК України.

Крім цього, відповідно до ст. 41 КПК України правом на проведення обшуку можуть наділятися уповноважені оперативні підрозділи на підставі доручення слідчого, прокурора, наданого у порядку, встановленому законом. Керівник оперативного підрозділу визначає виконавців доручення – одного чи декількох оперативних співробітників, які згідно з ч. 1, ч. 2 ст. 41 КПК України під час виконання доручення користуються повноваженнями слідчого.

До окремої категорії суб'єктів, які мають право на проведення обшуку, слід віднести службових осіб, уповноважених на вчинення процесуальних дій під час кримінального провадження у порядку глави 41 КПК України (на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні). Проте, слід звернути увагу на те, що положення ч. 2 ст. 520 КПК України, які уповноважують керівника дипломатичного представництва чи консульської установи України та капітана судна України на здійснення обшуку житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді, не повною мірою узгоджені із вимогами ст. 30 Конституції України. Ця конституційна норма допускає проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них обшуку чи огляду без вмотивованого рішення суду лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. Таким чином, у разі відсутності невідкладного випадку, визначеного у ст. 30 Конституції України, керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України, капітан судна України не мають права обшукувати житло чи інше володіння особи без відповідного судового рішення.

Обшук є суттєвим обмеженням конституційних прав особи. Саме тому його застосування підлягає судовому контролю. У ч. 2 ст. 234 чинного КПК України визначено, що обшук проводиться за ухвалою слідчого судді. Для її отримання слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням. В законі встановлені вимоги до змісту цього процесуального документа. Відповідно до ч. 3 ст. 234 КПК України клопотання слідчого, прокурора повинно містити відомості щодо житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку. Окрема правова норма (ст. 235 КПК України) визначає вимоги до ухвали слідчого судді про дозвіл **на обшук житла чи іншого володіння особи** (виділено автором). А ст. 236 КПК України, якою встановлено порядок здійснення цієї слідчої (розшукової)

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

дії, має назву «Виконання ухвали про дозвіл на **обшук житла чи іншого володіння особи**» (виділено автором). Тобто, визначивши порядок прийняття та виконання процесуального рішення про проведення обшуку, законодавець залишив поза увагою той факт, що зазначена слідча (розшукова) дія може здійснюватись не тільки щодо житла чи іншого володіння особи.

Недосконалість юридичної техніки зумовила неоднакове застосування слідчими суддями положень ст. 234 КПК України. Зокрема, непоодинокими є випадки, коли слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотання слідчого про проведення обшуку у приміщенні, що не є житлом чи іншим володінням особи. Свою відмову вони аргументують тим, що виходячи з положень ст. 166 КПК України, дозвіл на обшук в таких приміщеннях може надаватись лише після того, як фізична чи юридична особа відмовилися виконати ухвалу слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів. На мою думку, така судова практика не повною мірою узгоджується з чинним законодавством, оскільки ч. 2 ст. 234 КПК України є загальною нормою, яка визначає ухвалу слідчого судді правовою підставою проведення будь-якого обшуку. За наявності достатніх підстав вважати, що можуть бути виявлені і зафіксовані відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукані знаряддя кримінального правопорушення, майно, яке було здобуто у результаті його вчинення, або встановлено місцезнаходження розшукуваної особи, слідчий за погодженням з прокурором чи прокурор мають право звернутись до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на проведення обшуку як у житлі чи іншому володінні особи, так і в приміщеннях, що не є житлом чи іншим володінням. Для формування змісту клопотання та ухвали про дозвіл на

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

обшук приміщень, що не є житлом чи іншим володінням особи, можна за аналогією застосовувати положення ч. 3 ст. 234 КПК України та ст. 235 КПК України.

12 серпня 2014 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», відповідно до якого на прокурора покладається виконання повноважень слідчого судді з розгляду клопотань про дозвіл на обшук та винесення відповідної ухвали. Умовами, при яких допускається застосування зазначеного особливого режиму є:

- 1) воєнний, надзвичайний стан або проведення антитерористичної операції;
- 2) неможливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею своїх повноважень, передбачених ст.ст. 234, 235 КПК України.

Проаналізуємо нововведений порядок отримання дозволу на обшук з точки зору його відповідності вимогам Конституції України. У ст. 64 Основного закону України встановлено, що обмеження конституційних прав і свобод може застосовуватись виключно у випадках, передбачених Конституцією України. Згідно зі ст. 30 Конституції України не допускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду за виключенням невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. Виходячи з цього, слід дійти до висновку, що прокурор у конституційний спосіб може виконувати

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

повноваження слідчого судді щодо надання дозволу на проведення обшуку лише за таких обставин:

- 1) якщо в клопотанні ставиться питання про отримання дозволу на обшук особи або об'єктів, що не є житлом чи іншим володінням особи;
- 2) якщо в клопотанні ставиться питання про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи у одному з невідкладних випадків, визначених ст. 30 Конституції України.

Таким чином, прокурор не вправі вирішувати питання про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи, якщо відсутній невідкладний випадок, пов'язаний із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, навіть за умов введення воєнного, надзвичайного стану чи проведення антитерористичної операції.

II. Щодо процесуального порядку виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи. Основною умовою визнання доказу допустимим є дотримання учасниками кримінального провадження встановленого КПК України порядку отримання доказів. Процесуальна форма збирання доказів має бути чітко і логічно побудованою та органічно поєднувати процесуальні гарантії конституційних прав і свобод людини з процесуальними гарантіями дієвості кримінального провадження. В цьому аспекті правова регламентація обшуку викликає низку зауважень. Статті КПК України, які визначають процесуальну форму цієї слідчої (розшукової) дії, містять недосконалі та декларативні положення, що ускладнює ефективне вирішення завдань кримінального процесу та не забезпечує учасникам кримінального провадження належний рівень реалізації їх прав та законних інтересів.

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

Перше зауваження стосується змісту ч. 1 ст. 235 КПК України, відповідно до якої «ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз». У практиці досудового розслідування, яке здійснювалось за КПК України 1960 року, непоодинокими були випадки, коли обшук проводився декілька діб з перервою на нічний час. Це, як правило, було пов'язано з необхідністю обшукати велике за площею приміщення або описати в протоколі та вилучити значну кількість речей і документів. Також не слід виключати так звані позаштатні ситуації, коли виникає потреба зробити перерву у зв'язку із відсутністю технічних засобів для продовження обшуку. Наприклад, при неможливості забезпечити штучне освітлення місця проведення цієї слідчої (розшукової) дії у темний час доби. Чинний КПК України фактично ігнорує існування таких форсмажорних обставин, оскільки дозволив **проникати** (виділено автором) до житла чи іншого володіння особи на підставі однієї ухвали слідчого судді лише один раз. На перший погляд це видається ефективною процесуальною гарантією дотримання органами досудового розслідування конституційного права людини на недоторканність житла чи іншого володіння. Але, з іншого боку, створюються передумови для обмеження або порушення інших прав учасників кримінального провадження. Наприклад, сумнівною стає можливість задоволення слідчим клопотання учасників обшуку про перерву у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії у зв'язку із настанням нічного часу. Залишивши місце обшуку на час перерви, слідчий, відповідно до ч. 1 ст. 233 КПК України, для продовження обшуку має право наступного дня проникнути до житла чи іншого володіння особи лише за добровільною згодою їх володільця,

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

оскільки ухвала слідчого судді, як було зазначено вище, дає право проникнути до житла чи іншого володіння лише один раз. Тобто, досягнення мети слідчої (розшукової) дії ставиться у залежність від бажання чи небажання особи, яка володіє житлом чи іншим володінням, надати слідчому доступ до цих приміщень. За таких умов суттєво зростає ризик втрати слідів кримінального правопорушення та/або втечі підозрюваної особи, що змушує слідчого виконувати ухвалу слідчого судді про дозвіл на обшук без перерв, в тому числі після настання нічного часу.

Вочевидь положення ч. 1 ст. 235 КПК України потребують удосконалення. На мою думку, зазначену вище норму доцільно викласти у такій редакції: «ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право провести обшук житла чи іншого володіння особи лише один раз». Запропонована юридична конструкція, на відміну від чинної редакції ч. 1 ст. 235 КПК України, посилить процесуальні гарантії збирання доказів органами досудового розслідування не втрачаючи при цьому свого значення процесуальної гарантії дотримання права людини на недоторканність житла чи іншого володіння особи.

Інша проблема процесуальної форми обшуку полягає у недосконалому порядку реалізації власником та фактичним володільцем житла чи іншого володіння права знати про проведену щодо них слідчу (розшукову) дію та її результати. Кримінальний процесуальний закон не виключає можливості виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи без участі його володільця. Ч. 3 ст. 236 КПК України зобов'язує слідчого, прокурора пред'явити ухвалу про дозвіл на обшук і надати її копію особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – іншій присутній особі. Дійти до висновку щодо того, хто

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

є «іншими присутніми особами», яким має вручатись копія ухвали, можна лише на підставі комплексного тлумачення норм глави 20 КПК України. Згідно з вимогами ч. 7 ст. 223 КПК України обшук житла чи іншого володіння особи та обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих. У ч. 1 ст. 236 КПК України передбачено, що до участі в обшуку можуть бути запрошені потерпілий, підозрюваний, захисник та інші учасники кримінального провадження. Тобто, залучення цих осіб для проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії здійснюється за розсудом слідчого, прокурора і не є обов'язковим. Відповідно до ч. 3 ст. 223 та ч. 1 ст. 236 КПК України слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час обшуку осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Слід звернути увагу, що закон покладає на виконавців слідчої (розшукової) дії обов'язок вжити заходів для забезпечення присутності таких осіб під час обшуку, а не обов'язок забезпечити їх участь. Отже, присутність осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені під час обшуку, є бажаною, але не є обов'язковою.

Викладене вище дає підстави вважати, що при проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи та обшуку особи тільки участь понятих є безумовно обов'язковою і не залежить від розсуду слідчого чи прокурора. Виникає питання, кому має бути залишена копія ухвали у тих випадках, коли до обшуку не залучались особа, яка володіє житлом або інші особи, чиї права та законні інтереси були обмежені. Поняті, які обов'язково присутні при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії, не можуть бути одержувачем копії ухвали слідчого судді. На це вказують положення ч. 4 ст. 236 КПК України, відповідно до яких у разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

житлі чи іншому володінні особи. За таких обставин процесуальною гарантією отримання володільцем копії ухвали є покладений на слідчого, прокурора обов'язок забезпечити неможливість доступу сторонніх осіб до житла чи іншого володіння, в якому проведено обшук.

У кожної особи, чії права були обмежені або порушені під час обшуку, є законний інтерес – знати про результати цієї слідчої (розшукової) дії, що забезпечується правом її учасників ознайомитись з текстом протоколу обшуку. Проте, така гарантія є недостатньо ефективною у тих випадках, коли під час обшуку вилучено речі і документи, щодо яких не було прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку. На відміну від КПК України 1960 року, чинний кримінальний процесуальний закон не покладає на слідчого, прокурора обов'язку вручити особі, у якої проводився обшук, другі примірники протоколу обшуку та опису вилучених предметів.

Відповідно до ст.ст. 42, 56 та 221 КПК України сторона захисту і потерпілий мають право заявити слідчому, прокурору клопотання про ознайомлення з матеріалами кримінального провадження до закінчення досудового розслідування та, у разі задоволення цього клопотання, зробити з них копії. Однак інші учасники кримінального провадження таким правом не наділені. Отже, у них немає передбаченої законом можливості отримати копію протоколу обшуку з описом вилучених речей і документів, особливо в тих випадках коли слідчий, прокурор вважають, що це може зашкодити досудовому розслідуванню.

Окрему увагу пропоную приділити процесуальним гарантіям досягнення мети обшуку та виконання законних вимог слідчого під час його проведення. Відповідно до ч. 5 ст. 40 КПК України фізичні та юридичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

рішення слідчого, а в ч. 3 ст. 236 КПК України зазначено, що слідчий, прокурор мають право заборонити особам, присутнім при обшуку, залишати місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають його проведенню. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність. Проте, чинним законодавством не встановлено юридичної (адміністративної, кримінальної чи кримінальної процесуальної) відповідальності за такі діяння. Також в чинному КПК України, на відміну від КПК України 1960 року, відсутня норма, яка б прямо дозволяла проведення обшуку у примусовому порядку. Враховуючи, що кримінальним процесуальним законом передбачена можливість примусового проведення освідування (ч. 3 ст. 241 КПК України), примусового залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ч. 3 ст. 242 КПК України) та примусового відбирання біологічних зразків (ч. 3 ст. 245 КПК України), відмова запровадити аналогічне законодавче положення щодо обшуку видається дещо непослідовною. З одного боку, примусовий характер цієї слідчої (розшукової) дії не викликає сумнівів. З іншого боку, вид і межі застосування примусу під час її проведення чітко не визначені. Це викликає певні практичні складнощі у тих випадках, коли учасники слідчої (розшукової) дії відмовляються виконувати законні вимоги слідчого. Наприклад, попри заборону користуватись засобами мобільного зв'язку, здійснюють телефонні дзвінки, що заважає проведенню обшуку, намагаються залишити місце проведення обшуку тощо.

На мою думку, встановлення юридичної відповідальності за такі дії чи бездіяльність учасників вказаної слідчої (розшукової) дії не зможе остаточно вирішити проблему забезпечення досягнення її мети. Найбільш соціально-небезпечні прояви невиконання законних рішень слідчого (опір

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

законним діям слідчого або примушування слідчого до відмови від виконання процесуального рішення) вже отримали кримінально-правову оцінку з боку держави у ст.ст. 342, 343 КК України. Встановлення юридичної відповідальності за відмову виконувати законні вимоги слідчого під час проведення обшуку буде покладати на особу обов'язок зазнати додаткових обмежень її прав і законних інтересів, але не стане достатньою гарантією досягнення мети цієї слідчої (розшукової) дії. Тому більш ефективним буде визнати за слідчим право застосовувати примус, у тому числі фізичний, для забезпечення відшукування й вилучення слідів кримінального правопорушення під час обшуку, а також забезпечення правомірної поведінки його учасників.

У зв'язку з цим, доцільно розглянути можливість доповнення ст. 236 КПК України нормою такого змісту: «Для забезпечення виконання законних вимог слідчого може застосовуватись фізичний примус у межах, які є необхідними для досягнення мети обшуку та забезпечення належної поведінки його учасників, якщо це не створює небезпеку для їх життя й здоров'я, не порушує їх честь і гідність».

Підсумовуючи викладене вище, слід відзначити, що процесуальна форма обшуку в цілому відповідає положенням Конституції України і є придатною для отримання допустимих доказів. Разом з цим, кримінальні процесуальні норми, що визначають підстави та порядок проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, є недосконалими. Зокрема, потребують посилення не тільки процесуальні гарантії досягнення мети обшуку, але й процесуальні гарантії прав і законних інтересів його учасників. Враховуючи обмежений обсяг цієї наукової статті, в ній не розглядалися підстави та порядок проведення обшуку особи. У порівнянні з іншими

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

видами обшуку вони мають певні процесуальні особливості, які можуть стати предметом окремого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Шейфер С. А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / С. А. Шейфер. – Самара: Издательство «Самарский университет», 2004. – 191 с.
2. Писарев А. В. Производство следственных действий, ограничивающих право граждан на личную неприкосновенность: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Писарев Александр Викторович – Омск, 2002. – 228 с.
3. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України: Підручник / Є.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
4. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України: Особлива частина: Підручник / Л.Д. Удалова – К.: Кондор, 2005. – 280 с.
5. Шейфер С. А. Следственные действия. Система и процессуальная форма / С. А. Шейфер. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2001. – 208 с.

Швидкова О. В.

Обшук як спосіб збирання доказів

В науковій статті розглядається процесуальна форма обшуку як способу збирання доказів. Досліджуються юридичні підстави проведення вказаної слідчої (розшукової) дії. Визначається коло суб'єктів, уповноважених на його здійснення. Аналізуються процесуальні гарантії дотримання конституційних прав учасників обшуку у співвідношенні з гарантіями досягнення його мети.

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

Окрема увага приділяється правомірності проведення обшуку без ухвали слідчого судді в деяких особливих порядках кримінального провадження. Зокрема визначено, що прокурор не уповноважений надавати дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи в особливому режимі досудового розслідування в районі проведення антитерористичної операції, крім невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину.

Ключові слова: обшук, конституційні права та свободи особи, допустимий доказ, процесуальні гарантії.

Швидкова Е. В.

Обыск как способ собирания доказательств

В научной статье раскрывается процессуальная форма обыска как способа собирания доказательств. Определяются правовые основания проведения обыска. Анализируются процессуальные гарантии соблюдения конституционных прав участников обыска в соотношении с гарантиями достижения его цели.

Особое внимание уделяется правомерности проведения обыска в некоторых особых порядках уголовного производства. Сделан вывод об отсутствии у прокурора полномочий давать разрешение на обыск жилья или иного владения лица в особом режиме уголовного производства в районе проведения антитеррористической операции, за исключением неотложных случаев, связанных со спасением жизни или имущества людей либо с непосредственным преследованием лица, подозреваемого в совершении преступления.

▪ Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

Ключевые слова: обыск, конституционные прав и свободы человека, допустимые доказательства, процессуальные гарантии.

Shvydkova O.V.

The search as a way of evidence gathering

The search is one of the ways of evidence gathering. The search law procedure compliance is a necessary condition of admissible evidence obtaining. The scientific article deals with the legal grounds regulation and procedural foundations of the order of this investigation action. The range of individuals (subjects) authorized to search during the pre-trial investigation is determined. Legal search grounds conduction and procedural safeguards to achieve its aims are explored. The legal rules that ensure constitutional rights and personal freedoms compliance of individuals participating in the searched are analyzed.

Special attention to the search conductions peculiarities without investigating judge decision in urgent cases and with a special mode of pre-trial investigation in the area of counter-terrorism operations is paid. The conclusion about the prosecutor authority absence to authorize the search of a dwelling or other property in the area of counter-terrorism operations, except for emergency cases related to saving life and property or the direct person's pursuit who are suspected of having committed a crime.

Key words: search, constitutional rights and personal freedoms, admissible evidence, procedural safeguards.